

Colegiul Noua Europă

*SĂRĂCIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ
ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC
(SEC. XVIII-XX)*

Masă rotundă (iunie 1998)

Cuvânt înainte de Paul H. Stahl

Coordonator:
Ligia Livada-Cadeschi

Redactor: Irina Vainovski-Mihai

SERIA DE PUBLICAȚII RELINK

Sărăcie și asistență socială în spațiul românesc
(sec. XVIII-XX)

Copyright © 2002 – Colegiul Noua Europă

ISBN 973-85697-1-0

Cuvânt înainte

Lucrarea de față pune în discuție una din problemele importante ale vieții sociale românești, cea a persoanelor defavorizate și a măsurilor inițiate pentru îmbunătățirea soartei lor. Este vorba așadar de o temă care traversează istoria și nu poate fi considerată nicăieri ca rezolvată, tratarea ei variind în mod semnificativ de la o epocă la alta.

Situația din România se aseamnă în această privință cu aceea din regiunile vecine. În orice societate se vor găsi oameni săraci, loviți de boală sau apăsați de bătrânețe. Toate aceste categorii sunt amintite obișnuit în principiile de morală ale bisericii, a cărei misiune este să aline durerile omenirii. Care este, într-o atare perspectivă, situația concretă a celor loviți de vreo nenorocire?

Acolo unde vechile comunități sătești își păstraseră privilegiile, au putut continua și acțiunile lor de asistență, de ajutor pentru nevoiași. Desigur, nescrise, bazându-se pe tradiții orale, ele erau în fapt acțiuni de întrajutorare, fiecare la rândul lui putând solicita în caz de nevoie sprijinul celorlalți.

O deosebire însemnată marchează situația țărilor din răsăritul Europei de cele din Occident. Intr-adevăr, în apus funcționează încă din evul mediu un sistem social la care, la solidaritatea bazată pe rudenie de sânge sau pe principiile creștine, se adaugă acțiunea structurată a „vecinătăților” („voisinages” franceze, „vicinie” italiene, „Nachbarschaft”-uri germane, „Neighborhood”-uri engleze etc.). Vecinătățile prevăd obligațiile precise ale întregii comunități față de orice om aflat în nevoie. Societăți întregi purtau numele de vecinătăți,

locuitorii lor pe acela de „vecini”, cu sensul de cetățeni, deși cuvântul păstrează și nuanța de persoană vecină cu tine.

În regiunile românești acest sistem de întraajutorare ce obligă membrii comunităților sătești să se ocupe de cei defavorizați n-a funcționat decât în câteva regiuni izolate din Transilvania, impus fiind de administrația imperiului austriac. Un astfel de regulament de funcționare, numit „articulușul vecinătății”, a fost găsit cu ocazia cercetărilor efectuate la Drăguș, în Țara Oltului. El prevedea măsurile ce trebuiau luate în sat în diverse împrejurări, într-un totu asemănătoare cu cele care funcționau în alte regiuni ale Europei (chiar dacă formele de exprimare nu sunt întocmai aceleași); obligații precise de a ajuta bolnavii, de a interveni în momentele esențiale ale vieții omenești (nașterea, căsătoria, înmormântarea) când se știa precis ce anume lucru trebuie să îndeplinească fiecare „vecin”. Așadar, regulamentul amintit precizează nu numai situațiile generate de muncă, dar și cele legate de viața familiilor.

Acest fel de întraajutorare, generalizat în multe regiuni ale Occidentului și comportând reguli precise de intervenție, pedepse clare pentru cei ce nu își îndeplinesc obligațiile, se oprește în general la zonele locuite de germani și austrieci. Mai spre răsărit, statul austriac impunea „vecinătățile”, deși Nachbarschaft-urile săsești preexistau acestor intervenții.

Se poate cita, caz singular, acela al Țării Vrancei, structură socială suprasătească ce avea în posesie comunitară un schit, devenit între altele și azil de bătrâni.

În România trebuie semnalate situații care creează condiții speciale pentru apariția unei numeroase categorii de oameni defavorizați. Nu mă gândesc aici doar la regiunile în care stăpânirea boierească ducea puțin câte puțin la instalarea mizeriei în lumea satului, ci la năvălirile periodice, la traversarea regiunilor românești de către armate străine, la existența robilor țigani sau la populația autohtonă săracă ori

bogată, căzută în robie în urma navăliilor tătărești în primul rând. Schimbările de stare socială, pierderea totală a bogăției și averii datorată răscumpărării unui membru al familiei erau curente și marchează istoria românească până în secolul al XIX-lea. Formele de întrajutorare spontană care funcționau în sate (la muncile efectuate pe pământul văduvelor fără soț, sau pentru o repartizare mai umană a impozitelor ce apăseau fiecare gospodărie în parte) au fost numeroase, dar ele nu răspundeau la ansamblul problematicii.

Studiile grupate în acest volum vin să completeze în chip fericit informațiile privind această vastă problemă a trecutului românesc. Astfel, aflăm noi date cu privire la modul diferit în care fiecare chestiune socială își găsea sau nu răspuns; la vechile principii scrise ale bisericii, la care se adaugă dispozițiile legiurilor scrise, mai ales începând din secolul al XVIII-lea. În ce măsură vor fi fost ele efective? Este greu de aflat un răspuns cert în faza actuală a cercetărilor, dar aceste prime indicații scrise (care vin într-o societate bazată încă în mare parte pe oralitate) sunt prețioase prin cunoașterea principiilor ce se invocă și a mijloacelor de care se dispune. Cele trei studii ale volumului arată în chip evident diferențele dintre modul de gândire al problemei în trecut și cele care marchează asistența socială în zilele noastre. Atâtea câte sunt, limitate numai la tratarea unor aspecte problematice, eseurile de față răspund unei nevoi reale de cunoaștere și sunt binevenite.

Paul H. STAHL